

מבט על, גיליון 373, 10 באוקטובר 2012

תיקו פוליטי בירדן

עודד ערן

ההפגנה שהתקיימה ביום שישי, ה-5 באוקטובר 2012, מול מסגד חוסייני בעמאן הייתה הגדולה ביותר מאז החלה ההתקוממות הערבית. עד כה, מדובר בחדשות טובות מנקודת מבטה של האופוזיציה בירדן, ואולי אף היחידות. תחת הדגל של הצלת האומה, המארגנים, בעיקר חזית הפעולה האסלאמית, המייצגת את האחים המוסלמים, וכשבעים ארגוני אופוזיציה שונים, אינם יכולים להיות שבעי רצון לנוכח 10,000 מפגינים. מזה שבועות הם העלו באופן פומבי את רף המשתתפים בקריאה להפגנה בת 50,000 משתתפים, בניסיון לחקות את "ההפגנת המיליון" שהתקיימה במצרים.

רשויות הביטחון השונות צפו מראש את כישלון המארגנים לגייס 50,000 איש והפגנת הנגד, הפרו-ממשלתית, בוטלה. פאיז א-טראונה, ראש הממשלה, הרגיש בטוח דיו לעזוב את עמאן יום קודם לכן ולהיפגש עם הנשיא ועם ראש הממשלה הפלסטיניים ברמאללה. אם ניתן היה לצפות לדיווידנדים פוליטיים כלשהם מהביקור, הרי שבפועל סיפק מהלך זה רווח פוליטי מועט בלבד – שהרי הנושא הפלסטיני הוא מרכיב בלתי קיים כמעט על סדר יומה של האופוזיציה.

עם זאת, המלך עבדאללה השני לא יוכל ליהנות עוד זמן רב מכישלון האופוזיציה להגיע ליעד המספרי שהציבה לעצמה. תביעתה המרכזית מועברת בצורה ברורה ובקול רם ממרכז עמאן, ממול למסגד חוסייני ובכל ערוצי התקשורת שלא נמנעו מלדווח: מונרכיה חוקתית, פרלמנט הנבחר בשיטה דמוקרטית לחלוטין, מערכה אמיתית נגד השחיתות, עצמאות למערכת המשפט וקץ למעורבותן של רשויות הביטחון בעניינים פוליטיים ואזרחיים. התביעה הקשה ביותר היא, מטבע הדברים, שיטת הבחירות ובפרט – סמכויות המלך. הקיפאון בנושא זה נותר בעינו. המלך עבדאללה נחוש להוציא לפועל את תוכניתו לקיים את הבחירות הכלליות לפני סוף השנה. בשבוע שעבר הוא פיזר את הפרלמנט, ורישום המצביעים נמשך, אם כי בקצב איטי, ועל פי מקורות ממשלתיים הגיע עד כה לשני שלישים מכלל הזכאים להצביע, כ-3 מיליון. האופוזיציה, מנגד, ממשיכה להחרים את הבחירות המתוכננות. המשטר והאופוזיציה מנהלים שיחות המתקיימות בין אישים פוליטיים שמלאו תפקידים בממשלות שונות בעבר, כמו פייסל פאיז וגיוואד ענאני מחד, ומנהיגי האחים המוסלמים, מאידך, אך השיחות טרם הניבו נוסחה מגשרת. עם זאת, ייתכן כי הן סייעו לסיים בצורה שקטה את ההפגנה שהתקיימה ביום שישי האחרון. העובדה שהממשלה חזרה בה מקיום הפגנת נגד, והאופן המאופק שבו טיפלו כוחות הביטחון בכמה מפגינים חמומי מוח, עשויים לסייע בקידום המשא ומתן בין הממשלה לבין האופוזיציה; ימים יגידו.

האחים המוסלמים וארגוני האופוזיציה הקטנים יותר נדרשים כעת לבצע הערכה מחודשת של ההפגנה שהתקיימה ביום שישי. כישלונם לגייס 50,000 מפגינים עשוי להשפיע על שיקוליהם הפוליטיים בשני אופנים, שכל אחד מהם שונה לחלוטין ממשנהו. מצד אחד, אם לשפוט על פי ראיונות שהעניקו גורמי אופוזיציה לאחר ההפגנה, הם עשויים להחליט שכוחם אינו נמצא במספרים, אלא באיכות המסר, ולפיכך ימשיכו להחרים את הבחירות עד שיצליחו לסחוט ויתורים נוספים מהארמון. ויתורים אלה עשויים לבוא לידי ביטוי בדמות חברי פרלמנט נוספים שייבחרו ברמה הארצית, במקום ברמה המחוזית, או בדמות דחיית הבחירות מעבר לסוף השנה הנוכחית.

האופוזיציה ככל הנראה מייחלת לדחייה זו, שכן מהנוכחות הדלה יחסית בהפגנת יום שישי האחרון, עולה בבירור כי היא אינה ערוכה מבחינה לוגיסטית להתמודד בבחירות הכלליות עם הבוחרים התומכים במשטר.

המלך מצידו אולי מעודד מההפגנה המצומצמת יותר מזו שהובטחה, אך יהיה עליו בכל זאת להחליט כיצד להתמודד בצורה הטובה ביותר עם האופוזיציה. אפשרות אחת העומדת לרשותו היא להמשיך בתוכניתו, ובעקבות פיזור הפרלמנט והתפטרותה של הממשלה הנוכחית, ומינוי בית משפט חוקתי הוא ימשיך בצעדים אחרים כגון הגברת המאבק בשחיתות. אך אם האחים המוסלמים וארגוני אופוזיציה נוספים ימשיכו להחרים את הבחירות, המשטר יעמוד מול הסכנה שהאופוזיציה תכריז על הפרלמנט הבא כ"פרלמנט בובות", ותגרום בכך לאובדן הלגיטימיות שלו עוד בטרם התכנס. בתרחיש מעין זה, אם הן הארמון והן האופוזיציה יחששו מאובדן אמינות ולגיטימיות, גבוהים יותר סיכויי הפשרה. אך בטווח הארוך, המשטר צפוי להתמודד עם אופוזיציה גוברת, בפרט אם ההתקוממויות ינחלו הצלחה במדינות באזור, ואם לא יחול שיפור משמעותי במצב הכלכלי.

באותו יום שבו התקיימה ההפגנה, ה-5 באוקטובר 2012, הודיע שר האוצר הירדני, כי כוונת העבירה לירדן 250 מיליון דולרים כחלק מחמישה מיליארד הדולרים שהוקצו לה בידי ארבע החברות של המועצה לשיתוף פעולה במפרץ. התזמון לפרסום הדברים אינו מקרי, אך המשטר יידרש לנקוט צעדים נוספים כדי להחליש את האלמנטים שהצטרפו לאופוזיציה בעיקר כאות מחאה על העלאת המחירים ועל ביטולן של סובסידיות מסוימות.